

Avgerð Grønlands

Oddagrein

MONG gjordust bilin, tá ið tað frættist, at grønlandski landsstýrisformaðurin Lars Emil Johansen bjóðaði land sitt fram til goymslupláss fyri burturbeindum kjarnorkuleiðingum. Grønland og ikki minst Lars Emil sjálvur hava staðið á odda í stríðnum hjá smáum fjóðrum fyrri at halda umhvørvið reint og fyrri at halda Norðurlond fri fyrri kjarnorkuleiðingar. Ein kundi tí heldur væntað, at Lars Emil stóð á odda at forða fyrri, at atomveldini loysa sínar trupulleikar við at koppa teir yvir á onnur.

MEN lat tað verða sagt alt fyrri eitt, at vit sjáldsagt ongan rætt hava at leggja okkum út í eina slíka avgerð. Hendan avgerð er Grønlands og sjálvum avgerðarrætturin formliga er hjá donsku ríkisstjórnini eigur avgerð grønlandska fólksins at verða virð. Hinvegin hava vit, sum eitt norðurland og sum eitt land í Útróðri fullan rætt til at hava eina meining um avgerð Lars Emils. Um uppskotið um Grønland sum altjóða ruskpláss fyri kjarnorkuleiðingar var komið frá einum Uffa Ellemann Jensen ella onkrum av teimum ævitisfiskum í russiska ella amerikanska hetinum, sum hava fyllt heiminn við kjarnorkunar devulskapi, so høvdu vit ikki undrast. Men av øllum Lars Emil, sum vit hava mett sum ein av mæstastu oddamonnum hjá smátjóðum og upprunafoikum í stríðnum fyrri reimum umhvørvi og fyrri at halda okkum uttan fyrri kjandni hjá stórveldunum! Tað er beiskur biti og grønlandski landsstýrisformaðurin má hava sera sera tungvígandi grundir til eitt so radikalt stíg – eitt stíg, ið kvettir við alt tað, ið Norðurlond higartil hava staðið fyrri.

TALAN er um eitt mál, sum bæði er eitt umhvørvismál, eitt prinsippmál og eitt størpolitiskt mál. Umhvørvisstjórnarmálið er so upplagt, at tað er óneyðugt at gera viðmerkingar til. Vit fara tí bert í hesum umfari at nema við prinsippið og við ta størpolitisku siðuna av átaki landsstýrisformansins. Tað hevur heilt frá tí heimurin raknaði við umhvørvisliga verið eitt grundleggjandi prinsipp, at tann ið dalkar ella skapar dalkandi og hótandi evni, sjálvur eigur at beina fyrri hesum ella goymir dalking-arkelduna hjá sær sjálvum. Tann, ið dalkar, skal sjálvur reinsað upp eftir sær og ikki tveita dalkingarevnið yvir á grannan. Hesa stóðu hava at kalla øll demokratisk lond í heiminum havt til hendan dag. Men undantøk eru og hesi eru kjarnorku-velidni, ið stóðugt royna at koppa sínar sjáldskaðu trupulleikar yvir á onnur lond. Nógur eru dæmi, men best kenda dæmið um okkara leiðir eru royndirnar hjá Bretlandi og øðrum atomveldum at goyma geislaavirkið burturkast frá iðnaði og kavbátum í havbotninum millum Hetland og Føroyar, har vit skulu bæði fiska og leita eftir olju. At bjóða sær til at loysa goymslu-trupulleikarnar fyrri kjarnorkuvelidni er at taka ábyrgdina frá teimum – væl at merkja ábyrgdina av einum trupulleika, sum tey sjálv í teirra maktigim og markleysa ábyrgdarloysi sjálv hava skapt. Hetta týkir okkum ikki at vera kjókur politikkur. Talan er jú um radioaktív evni, ið eru virkin í nógvi túsund ár ja, nukur av teimum evnum, ið eru í leiðingunum, hava eina halveringstíð uppá 24.000 ár. Hvussu sær Thule út til ta tíð? Hver skal røkja goymslurnar? Hver vil rinda um eitt nú 200 ella um 500 ella um 1000 ár, tá fólk enn vónandi búgva í Grønlandi? Slíkar goymslur krevja stóra røkt og viðlíkahald, ið eru sera kostnaðarmikil.

AT enda vilja vit nevna ta størpolitisku siðuna av málinum. DUPÍ-frágreiðingin hevur avdúkað eitt kyniskt spæl um Grønland, har amerikanskir og danskir politikkarar uttan fyrilitt hava spælt við lagru Inuits í Grønlandi. Utan fyrilitt fyrri trygd grønlandinga varð Grønland drigið upp í óseymurnar millum stórveldini og tað er hvørki USA ella Danmark, men bert Várhara og happinum fyrri at takka, at hetta kyniska spæl ikki endaði í eina ræðuligari altoyðandi katastrofu fyrri grønlandsku tjóðina og grønlandska umhvørvið. Nú er kaldi kriggið av og Grønland eins og okkara land leys av stórvaldaðugumálum. Hetta mátti tú verði ein fyrimunur og politisku leiðararnir máttu tú hugsað so, at teir gjørdur alt fyrri at okkara lond ikki aftur vóru drigin inn í hernaðarlaga áhugamálsøki stórveldanna. Vit hava syrgiliga dæmið um tað mótsatta, tá lofting og landsstýri í fjør bjóðaðu okkara land fram til NATOvenjingar og harvið brutu sínar egnu samtyktir. Við einum goymslupláss fyrri kjarnorkuleiðingar í landinum, verður Grønland aftur drigið inn í áhugað, ikki bert hjá stórveldunum, men hjá øllum londum, ið hava kjarnorkuambitið. Tað er torført at siggja, hvussu henda framtíðarstøða skal kunna gagna Inuit – tí ediliga og háttmættuð grønlandsku tjóðini, ið hevur megnað at yvirlevað undir kolonialismu og í eina kargari og til tíðir harðari náttúru á markinum, har menniskju kunnu liva yvirhøvi. Men vit vilja enda, sum vit byrjaðu. Vit kunnu ikki og eiga ikki at forða grønlandingum í hesi avgerð, men vit hava loyvi til at vóna, at grønlandsku tjóðin við Lars Emil á odda summar seg og broytir støðu, tí hetta mál viðkemur øllum fólki í Norðurlondum, sum hóast alt hava verið kjarnorkufri til hendan dag.

Sosialurin

Viðmerking

Viðmerking til grein hjá Bjørn á Heygum í Sosialinum 24. juni 1997

Málið, sum Bjørn á Heygum skrivur um, er »Nóls-oyar Páll«, skipið, ið varð keypt av Sambandinum fyrri 6 mió. kr. og skuldi gerað klárt fyrri 3,2 mió. kr. Sagt varð tá, at vit komu at hava eitt gott skip, ja nógvi betri enn »Olavur Halgi« var, g skuldi hesin tí eisini seljast.

Siðani visti tað seg, at skipið ið keypt varð, als ikki var so gott sum sagt varð fyrri tinguin, tá jättanin varð givin til keyp og umbygging. Tá skipið endaliga var keypt og alt var avgreitt og ein fekk høvi til at siggja pappírini um, hvussu skipið var, visti tað seg, at skipið var upplagt og hevði ligið í 2 ár, tí eigarin (seljarin) helt tað ikki vera ráðiligt at brúka skipið. Skipið hevði jú hol fyrri ein stóran part um allan skrokkin. Tí var eisini í søluformulárinum strikað tað punktið, at keyparin kundi siggja klassa-pappírini áðrenn keypt varð.

Eftir at hava brúkt 12,7 mió. kr. uppá skipið er tað líka ónýtiligt, og so kann ein vanda og snara málinum so galið ein vil.

Spurningurin, sum reistur varð í tinguin í fjør av Bjørn á Heygum varð svar-aður, og skuldi tilfarið sagt Bjørn á Heygum, at hetta skip ongantíð skuldi verðið keypt til vaktarhald og bjarging í Føroyum. Bjørn, hetta var so grundarlagið sum sambandsflokkinum við sínum landsstýrismanni keypti skipið eftir. Sjálvur haldi eg, at hvørki Bjørn á Heygum ella eg høvdu

keypt eina trillubøru fyrri 1000 kr. á so spinklum grundarlagi.

Eg havi sagt í tinguin, at tað er óðmannaverk at fara undir at brúka meiri pening uppá hetta skip, tí vit koma ongantíð at fáa eitt brúkiligt skip. Skipið er 26 ára gamalt, hevur eina vána-liga maskinu við alt ov lítl-ari orku sum bjargingarskip og einum illa tærdum skrokki, fyrriuttan alt annað, og hetta verða teir trupul-leikar, sum vit koma at stríðast við tey komandi árin. Vit skulu helst brúka einar 2 mió. kr. á hvørjum ári til útskipting av stáli, fyrri at lúka krøvini, ið verða sett. Vit skulu minnst til, at tað sum nú verður gjørt er bara tann parturin, sum ikki lýk-ur krøvini í dag. Hetta er tað, sum sambandsflokkin- in vil fyrri einhvønn pris brúka 20 mió. kr. uppá alfrat teimum 13, ið longu eru brúktar.

Spurningurin um útboðs-tilfarið visir seg nú at vera tað stóra málið hjá sam-bandsflokkinum. Tilfarið var ikki verri enn so, at skipasmíðjurnar kundu geva ein pris eftir tí. Hetta visir seg eisini í tilfarum, sum kom innafur.

Sum stóðan er nú visir tað seg, at vit skulu brúka fleiri pengar uppá hetta skip fyrri at staðfesta, at tað er ónýti-ligt. Vit skulu ikki gloyma, at loftingið hevur felt upp-skotið um jättan at brúka fleiri pengar uppá »Nóls-oyar Páll« og tað eri eg sum landsstýrismaður noyddur

at taka til eftirtektar. Sum stóðan er, eru ongir pengar at brúka uppá skipið. Tá so bæði Bjørn á Heygum og Atli Hansen úr sambands-flokkinum siga, at lands-stýrismaðurin ikki virðir tingið, er hetta beint øvugt, tað eru Bjørn og Atli, sum ikki virða tingsins stóðu. Men eg skilji væl Bjørn og Atla og sambandsflokkin, tað ræður um hjá teimum at binda navnið hjá mær sum mest við »Nólsoyar Páll«, tí so halda teir, at Føroya fólk fer at gloyma, at tað var landsstýrismaðurin hjá sambandsflokkinum Ivan Johannesen, sum keypti skipið og segði tinguin, hvussu gott skipið var. Um vit skulu fáa eitt so gott skip, sum tá varð sagt frá, eri eg bangin fyrri, at tær 20 mió. kr., vit tosa um, ikki røkka til.

At John Petersen er ein trupulleiki í hesum máli skilji eg ikki, tað einasta ið kann vera ein trupulleiki er,

at John Petersen hevur greiða stóðu til málið, at tað er skilaloysi at brúka so nógvan pening uppá hetta skip. Hesum havi eg boðað frá, og hetta eigi eg at gera sum landsstýrismaður.

»Olavur Halgi« mátti seljast, tí hann var ov dýrur í rakstri, og maskinan var so vánalig. Hvi skulu vit so hava eitt skip í staðin fyrri, sum er nógvar ferðir verri enn »Olavur Halgi« og hevur nógvi verri maskinu og verður nógvi dýrari í rakstri? Tað vildi verið ábyrgdar-leyst av landsstýrismannin-um ikki at sagt frá hesum.

Ein nógvi stóri trupulleiki er, at sambandsflokkinur ikki kann hava eina greiða stóðu í hesum máli sum sigur, at kostar skipið meira enn 10 mió. kr., skal einki gerað. Bjørn sigur eitt nú og annað tá, so honum er ringt at lurtu eftir.

Bjørn, hevði tingið greitt fingið at vita, hvat tað var fyrri eitt skip, ið teir góvu jättan til at keypa, høvdu vit ongantíð fingið hendan trupulleikan.

Bjørn, eg fari tí at skjóta upp at loysa hetta mál uppá sama máta, sum tú loysti trupulleikan við grísum á Tvøroyri á sinni, har ert tú speciallistur, so um tú ikki fært IRF at brenna skipið, so kundi tú biðið Skála Skipasmíðju hjálpt tær.

John Petersen,
landsstýrismaður

Betri

við longri fráleika
ff

**Minnist
til
haldaragjaldið**

sosialurin

- Samrøður
- Kjak
- Lýsingar
- Ítróttur
- ummæli
- viðmerkingar
- lesarabrev
- o.m.a.

5 ferðir um vikuna